

---

met, o ja zoo exacte beschrijving en zeer fijne analyses, maar liefde en geloof zouden ontbreken! Dat geldt van alle wetenschap, zonder de bezielende factor verwordt zij tot levenlooze routine. Voor de geesteswetenschappen is die liefde eenvoudig *conditio sine qua non*. In zijn intree – oratie zei De Bussy: ... zonder medegevoel dringt men niet door tot het leven en de geheimen van het menschenhart, zonder liefde is de studie van den mensch *vivisectie*. – Ook: Ik zou hier niet staan, als het niet mijn overtuiging was, dat ons zedelijk leven vastheid en warmte en breedheid verkrijgt door een rein godsdienstig geloof. –

Toch, het blijft waar, qua wetenschap is de ethiek voor hem empirisch, al liet hij zich voor die empirie niet de wet voorschrijven door de natuurwetenschappen. Opmerken, waarnemen, beschrijven, onderzoeken achtte hij voor de ethiek als voor alle wetenschappen het eerst noodige, ofschoon zeker niet het eene noodige. Ik ga nu niet betoogen, dat deze methode de juiste is. Ik ben voor een *compte – rendu* reeds te veel in een betoog – vorm vervallen. Maar wat er langs dien weg te bereiken valt, daarvan kunnen zijn geschriften aan ieder die er kennis van wil nemen, het bewijs leveren. Ik laat een paar getuigen optreden. Over *De Wetenschap der moraal*, in hoofdzaak bewerkt door Dr. Maarse naar de nagelaten dictaten, schreef een beoordeelaar in de *N.R.Ct.*: Kenmerkend voor Prof. de Bussy is zijn klaarheid en wetenschappelijke voorzichtigheid. Men zou, al is de stof moeilijk, wenschen, dat dit boek in handen komt van verscheidenen onder hen, die zich met ethische vraagstukken bezighouden. Het kan niet anders dan verhelderend werken. Aandacht vragen voor dit boek en zijn maker is meer dan een daad van piëteit, in onze dagen beteekent dit moed en vertrouwen. – Anderen, zooals Prof. Sassen en Korff, dr. Bierens de Haan, die alle drie ernstige bezwaren hebben tegen het boek, ten slotte neerkomend op het bezwaar, dat er geen ‘moraal’ wordt opgesteld erkennen om strijd het strikt wetenschappelijk karakter. ‘Ook wie de genoemde bezwaren levendig gevoelt, wordt door zijn boek van het begin tot het einde geboeid. Voor de fenomenologie van het zedelijk leven is hier inderdaad bijzonder veel te leren.’

‘Een goed leesbaar boek, dat onder de belangrijkste bijdragen tot de Nederlandsche moraal – philosophische litteratuur mag worden gerekend’.

Zooveel over De Bussy. U gelooft dit alles wel. Maar soms kreeg ik de indruk dat men deze methode toch eigenlijk uit den tijd achtte. En die mening wilde ik de kop indrukken. De methode